

УДК 811.161.2'373+811.161.2'28

ІЗ ДЖЕРЕЛ НАРОДНИХ І ГЛИБИН ДУШІ

Рецензія :[Поповський А. М. Південноукраїнські джерела в історії формування української літературної мови. Дніпро : Ліра, 2018. 324 с.]

Костянтин Дуб

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipro National University
72 Haharina Avenue, building 1, room 1218
irynatsiupiak@gmail.com*

Світлоносне слово – доля Анатолія Поповського. Воно увійшло в його єство, повело у глибини своїх народжень, у ті безмежні степові простори, де наснажилося, запрагло, щоб він оприлюднив його невичерпне розмаїття. Вимовлюване вустами мільйонів, воно вигранювалося від роду до роду у звуках, увібрало вільнолюбивий дух, боротьбу, народну вистраждану думу, пісню, віру й всеосяжну любов, озорену зірницями Дніпра. Ніхто не стривожив його лет у вічність, бо воно – безсмертя українського народу.

Безліч таких думок збуджує книга “Південноукраїнські джерела в історії формування української літературної мови”. Із першої сторінки унікальної монографії читача озорюють карі очі професора кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара і кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, автора понад 920 публікацій з історії української літературної мови, лексикографії, термінології, словотвору, красназнавства, музеєзнавства, риторики, літератури та інших напрямків мовознавчої науки...

Портрет уквітчаний його ж поетичним заспівом:

*І ми живем, і мова живе з нами,
Й козацький степ, овіяний вітрами,
І вольниця Богдана Січова,
І заповітнії Шевченкові слова...*

---

*Живем і засіваєм дике поле,
Й щороку маєм різні врожаї...
Благословенний той, хто мовний бур'ян поле
Й оберігає устрої свої.*

У поетичних словах вираз обличчя з обрисами, спрямованими у степовий позапростір, осягнень свого призначення: знаходити у слові віщому неспинну енергію, смисл творчості, любов і радість життя. Це – діамантова його увічнювальна іпостась. Епітетну гіперболу підтверджують визнання Міжнародного біографічного центру (Кембридж, Великобританія, 1995 р.) за наукові праці з україністики та почесного звання Американського біографічного інституту – “Людина року” (1997 р.), а також академічного – “Науковці України – еліта України” (2015, 2017 р.), “Золотий фонд нації. Українці: творчість, інновації, інвестиції” (2019 р.) і державні нагороди – грамота Президії Верховної Ради України (2015 р.), заслужений працівник освіти України (2018 р.) та ін.

Перед переднім словом всеохоплюючого наукового дослідження всіх аспектів формування української літературної мови Південної України аж до сьогодняшнього стану вияскраплюються слова присвяти: *“Світлій пам'яті моєму вельмишановному вчителю, професорові Василю Семеновичу Ващенку присвячую”*.

Вочевидь, ім'я Василя Ващенка визначило наукову долю Анатолія Поповського, надихнуло, спрямувало на осягнення й вирішення актуальних проблем у тому величезному обсязі, який втілив учень, увічнивши в своєму імені свого вчителя... Благородний приклад для всіх учнів...

Уже сама назва монографії засвідчує про доцільно обрану структурну вісь, яка уможлиблює у своїй виокремленій постановці інтерпретацію найрізноманітніших мовознавчих проблем, обґрунтування й належне їх опрацювання в контексті сучасних осмислень, виявляє інтелектуальний потенціал, логіку суджень, системність і копіткий аналіз розмаїтих процесів становлення і розвитку літературно-національної мови Степової України та її визначної ролі у формуванні загальної української мовно-літературної норми.

Чотири розділи фундаментального дослідження як на макро-, так і мікрорівні відображають глибоко проникливе осягнення суті історичних процесів у їх діалектичному розвитку. Розділ перший *“Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови”* – своєрідне широкоформатне історичне тло для подальших спостережень у їх взаємодії й еволюції. Другий розділ *“Нормативні тенденції в мові фольклору Південної України XIX початку XX століття”* поєднує суто лінгвістичний та літературознавчий аналізи і в своєму синтезі відтворює різногранну мовну палітру, творцями якої є окремі персоналії з їх вагомим внеском у різнобарвний колорит народної мови, збагачення її морально-етичними, естетичними, поетичними, світоглядними та філософськими категоріями.

Крайній розділ такого синтетичного дослідження присвячено розгляду значення навчальних посібників Південної України у формуванні літературно-національної мови підсумовує концептуальну розробку попередніх, висвітлює роль друкованих джерел і посібників, які сприяли вибору й утвердженню форм, ґрунтованих на загальнонародній мовній основі. Більше того, тут же стверджується науковий погляд про те, що мовна система степового діалектного регіону була досить близькою до середньо наддніпрянських говорів – основи української літературної мови.

Монографія А. М. Поповського – багатоінформаційне й ґрунтовно осмислене ціннісне джерело для вченого, журналіста, артиста, диктора, учителя. Вона навчає любити рідне слово, відчувати його безмежні можливості у вираженні думки в усіх галузях знань, володіти ним, збагачувати свій духовний світ.